

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ:

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци је на сједници одржаној 11. 12. 2019. године усвојило одлуку број: 07/3.1266-3/9 о именовану Комисије за оцјену урађене докторске дисертације „РОДИТЕЉСКИ ПРИСТУП ВАСПИТАЊУ И ПРОЦЈЕНА СТИДЉИВОСТИ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА“ кандидаткиње мр Србиславе Павлов, у следећем саставу:

1. Проф. др Александра Шиндић Радић, ванредни професор за ужу научну област Методика васпитно-образовног рада, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, предсједник;
2. Проф. др Ђорђе Чекрлија, ванредни професор за ужу научну област Психологија личности, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, члан;
3. Проф. др Јурка Лепичник Водопивец, редовни професор за ужу научну област Општа педагогија, Педагошки факултет Универзитета на Приморском, члан.

- 1) Навести датум и орган који је именовао комисију;
- 2) Навести састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- 1) Србислава, Војислав, Павлов;
- 2) 04.01.1970. године, Кикинда, Република Србија;
- 3) Универзитет у Новом Саду Учитељски факултет, Смјер разредна настава, професор разредне наставе;
- 4) Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, *Реформске промјене у савременој школи*, 24. октобар 2011. године; стечено звање магистра педагошких наука;
- 5) Педагогија;
- 6) 25.11.2013., Трећи циклус студија педагогије,

- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно послједијипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;
- 5) Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастера;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

- 1) Назив рада: Родитељски приступ васпитању и процјена стидљивости предшколског дјетета
- 2) 30.11. 2017. године Сенат Универзитета у Бањој Луци је прихватио тему докторске дисертације кандидаткиње Србиславе Павлов (Број Одлуке: 02/04-3.3456-71/17)

3) Докторска дисертација мр Србиславе Павлов под насловом *Родитељски приступ васпитању и процјена стидљивости предшколског дјетета* састоји се од следећих поглавља:

Поглавље УВОД (стр.4–5) садржи кратак преглед приступа питањима стидљивости од почетка озбиљнијег проучавања овог феномена, као и осврт на значај благовремене родитељске процјене стидљивости предшколског дјетета и примјене адекватних васпитних поступака и метода који ће утицати да дијете превлада стидљивост.

Поглавље ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ (стр. 6–98) садржи поднаслову који објашњавају концепте који се у раду обрађују. У првом дијелу описани су социјални односи и социјално понашање дјецe предшколског узраста са аспекта еколошке теорије развоја. Истакнута је улога породице и вршњака у социјалном развоју као и улога васпитача у његовању друштвености дјетета кроз призму еколошког развоја. У другом дијелу, кроз дефиниције, описан је конструкт селф-концепта личности дјетета као основ развоја идентитета. Представљен је развој идентитета као основ самопоштовања при чему је апострофиран породични идентитет. Приказан је опис развијања и подстицања самопоштовања предшколске дјецe, као и контекст остваривања социјалних и емоционалних компетенција дјецe и родитеља у породици. У следећем дијелу, кроз дефиниције и различите приступе, дат је опис термина *родитељство* као и димензије односа родитељ–дијете. Представљени су теоријски приступи утицаја реда рођења дјетета у породици, односно положај дјетета у породичној констелацији као и искуства, на развој личности. У следећем дијелу, акценат је стављен на подстицајно родитељство и компетенције родитеља као значајном фактору развоја здравог, сигурног и самоувјереног дјетета. У следећем поглављу теоријски, кроз различите дефиниције и приступе, обрађен је појам *родитељског приступа васпитању*, као средишњем појму и најважнијем модератору свих васпитних утицаја. У раду је појам *родитељски приступ васпитању* кориштен као истозначан појам са родитељским васпитним стиловима и прихваћена је подјела др Александре Шиндић (2010) на девет форми васпитних стилова који је прилагођен савременом педагошком концепту ове теме. У функцији родитељске процјене личности дјетета, у наредном поглављу описани су, кроз дефиниције и релевантна истраживања, појмови перцепција, социјална перцепција, опажање и процјена. У наредним поглављима описани су, такође кроз дефиниције и релевантна истраживања, појмови везани за стидљивост и њено поријекло, стидљивост и екстраверзија–интроверзија, стидљивост и социјална анксиозност, емоције и стидљивост, дјечији темперамент и стидљивост, стидљивост као особина личности, стидљивост као поремећај понашања. Истакнута је важност социјализације за превенцију и превладавање стидљивости предшколског дјетета, као и значај боравка у вртићу као могуће ситуације подршке стидљивом дјетету. Дати су фактори превазилажења стидљивости дјетета у предшколском узрасту, наглашавајући улогу родитеља и васпитача.

Поглавље МЕТОД (стр. 99-113) садржи јасан опис предмета и проблема, значаја, циљева, задатака, варијабли истраживања, хипотеза. Описане су истраживачке методе, технике и кориштени инструменти са њиховим метријским карактеристикама, као и методе анализе (статистички поступци обраде података). Такође, описан је узорак истраживања, као и организација и ток истраживања.

У поглављу РЕЗУЛТАТИ (стр. 114–195), у складу са принципима презентовања резултата научно-истраживачког рада, јасним језиком, кроз табеле, представљени су добијени резултати који слиједу логику и циљеве истраживања. Први дио презентује резултате родитељског приступа васпитању кроз зостављајућу, демократску, размажујућу, занемарујућу, презаштићујућу, уравнотежену, манипулативну, конгруентну и социјално-зависну форму васпитног стила у односу на социо-демографске податке. У другом дијелу представљени су резултати родитељског приступа васпитању кроз наведене форме васпитних стилова у односу на процјене стидљивости предшколске дјецe током свакодневних активности. У трећем дијелу приказани су резултати родитељског приступа васпитању наведених форми васпитних стилова и процјене стидљивости предшколске дјецe током боравка у вртићу. До резултата, у ова три дијела, кандидаткиња је дошла користећи мултиваријантне поступке МАНОВА, дискриминативну линеарну анализу, Ројев (Роу-ев) критериј тест, Пирсонов коефицијент контингенције (C), χ^2 -тест и коефицијент мултипле корелације (R).

Резултати су приказани одговарајућим редослиједом, те додатно разматрани кроз призму еколошке теорије развоја личности у поглављу ДИСКУСИЈА (стр. 196-211). Ово поглавље, дакле, садржи сумиране, опште и појединачне резултате истраживања изведене на основу прикупљених и обрађених података и у складу са постављеним циљевима, задацима и хипотезама у овој дисертацији. ЗАКЉУЧАК (стр.212–216): У овом дијелу рада представљена су закључна разматрања спроведеног истраживања, као и имплицативне могућности за примјену у пракси.

ЛИТЕРАТУРА (стр. 217–222) садржи списак кориштене литературе на српском, хрватском, енглеском и руском језику.

ПРИЛОЗИ (223–234) садрже инструменте, те додатне резултате и табеле ради појашњења резултата.

4) Дисертација има 217 страна основног текста са литературом (стр. 4–221) и 10 стране прилога. Обухвата 97 табела, 8 графикона и 2 слике.

Литература обухвата 124 референце.

- 1) Наслов докторске дисертације;
- 2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације
- 3) Садржај докторске дисертације са страничењем;
- 4) Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графикона, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

1) Полазећи од тога да стидљивост може, за већину људи, да представља велики проблем са којим се треба изборити како би се избјегли негативни ефекти, мр Србислава Павлов уочава родитељски значај у емоционалном и социјалном развоју дјетета.

Приступ истраживању почива на двјема упоришним тачкама – на родитељском приступу васпитању (форме родитељских васпитних стилова) и процјени стидљивости дјетета. Родитељски стил васпитања представља збир ставова према дјетету и емоционале климе унутар које се одвијају различити родитељски поступци. Бројни аргументи указују на значај родитељског приступа васпитању и стидљивости дјетета као и родитељских увида о дјечијој стидљивости, тако да **предмет** рада представља родитељски приступ васпитању и процјену стидљивости предшколског дјетета. Код нас не постоје истраживања која су директно третирала однос родитељских утицаја путем васпитних стилова и процјену стидљивости њихове дјеце на предшколском узрасту. Зато **проблем** којим се бави ово истраживање полази од тога да ли постоји разлика у родитељском приступу васпитању и њихове процјене стидљивости дјеце предшколског узраста. **Циљ** истраживања је утврђивање односа између родитељског приступа васпитању и процјене стидљивости предшколске дјеце.

Задачи истраживања:

- 1) Испитати процјене стидљивости дјеце добијене од стране родитеља.
- 2) Испитати однос родитељских процјена стидљивости дјетета са социо-демографским карактеристикама родитеља.
- 3) Испитати форме васпитних стилова родитеља – родитељски приступ васпитања.
- 4) Испитати однос родитељског приступа васпитању са социо-демографским карактеристикама родитеља.
- 5) Испитати однос између родитељске процјене стидљивости дјетета са формама васпитних стилова родитеља – родитељским приступом васпитању.

Основна хипотеза истраживања гласи: *Постоје разлике у родитељској процјени стидљивости дјеце предшколског узраста у зависности од родитељског приступа васпитању.*

Помоћне хипотезе су:

1. Постоји разлика у родитељском приступу васпитању испитаника у зависности од социо-демографских карактеристика.
2. Постоји разлика у родитељској процјени стидљивости дјеце предшколског узраста током свакодневних активности у зависности од родитељског приступа васпитању.
3. Постоји разлика у родитељској процјени стидљивости дјеце током боравка у вртићу у зависности од родитељског приступа васпитању.

2) Група научника Рубин (Rubin), Нелсон (Nelson), Хастингс (Hastings) и Асендорф (Asendorpf) испитивали су однос између инхибиције дјетета и увјерења родитеља о томе како на најбољи начин да социјализују своје дијете. Налази показују да понашање родитеља одређује особине дјетета (Rubin, Nelson, Hastings, & Asendorpf, 1999). Хастингс и сарадници (2010) указују да непримјерена брига родитеља, њихов презаштићујући однос поткопава развој сигурних веза, умањујући тако спремност предшколаца да се самостално носе са друштвеним интеракцијама с вршњацима и другим одраслим ван породице, Приликом сусрета са другом дјецом у вртићу или на игралишту, ова дјеца постају узнемирена и повлаче се из интеракције, Родитељи, да би их заштитили, настоје да спријече будуће негативне догађаје „управљајући“ или избјегавајући такве друштвене активности, смањујући контакте дјеце са непознатим људима и ситуацијама. На тај начин им одузимају могућност да вјежбају и развијају своје социјалне вјештине чиме стварају стабилне обрасце стидљивог понашања. Коплан (Coplan), Арбу (Arbeau) и Армер (Armer) су спровели истраживање које је имало за циљ да истражи улогу личности мајке и родитељских карактеристика и стидљивости дјетета и прилагођавање у вртићу. Резултати су показали да је стидљивост повезана са широким спектром социјално-емоционалних тешкоћа. Однос између стидљивости и одређених индекса неприлагођености били су израженији код дјеце мајки које карактерише претјерано заштитнички родитељски стил, а слабији које карактерише висока љубазност и ауторитативан родитељски стил

(Coplan, Arbeau & Armer, 2007). Марић (2017) је указала да се различити родитељски стилови васпитања и њихове форме различито одражавају на дијете и на стидљивост дјече. Статистички значајна разлика између ученика VIII и IX разреда је указала да са узрастом стидљивост расте. Открила је да стилови родитеља и дјечија стидљивост могу бити доведени у везу с укљученошћу ученика у средњошколску наставу. У индиректној вези са спроведеним истраживањем је налаз Визлерове која указује да дјеца која не испољавају стидљивост процјењују понашање својих мајки као више прихваћајуће и са више психолошке контроле од понашања очева, док се у погледу бихејвиоралне контроле значајно не разликују, те да не постоји статистички значајна разлика између дјечака и дјевојчица на скали стидљивости, али се значајно разликују на скали асертивности и то у смјеру веће асертивности дјечака (Vizler, 2004).

3) Допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања огледа се у низу компоненти. Истраживање је указало на међузависност родитељског приступа васпитању и њихове процјене стидљивости предшколске дјече. Тиме је направљен дубљи увид о унутрашњој динамици васпитних стилова родитеља. Идентификовани су и извојени стилови васпитања који доприносе објективнијој процјени стидљивости предшколаца и тиме омогућавају родитељу успјешније дјеловање, охрабрење, оснаживање и пружање подршке дјетету да пронађе начине и стратегије да се носи са ситуацијама које провоцирају несигурност* и стидљивост. Родитељи који имају добру процјену особина и способности свога дјетета и у складу с тиме адекватно дјелују су добри водичи и ослонци у социо-емоционалном развоју своје дјече.

Обзиром да код нас не постоје истраживања која су директно третирали однос родитељских утицаја путем васпитних стилова и процјену стидљивости њихове дјече на предшколском узрасту, ова дисертација даје научни допринос и то у смислу: бољег сагледавања проблема родитељског приступа васпитању и родитељске процјене стидљивости предшколског дјетета; проширивања и провјеравања савремених педагошких сазнања у свјетлу еколошке теорије развоја личности те теорије афективне везаности; темељитијег сагледавања феномена стидљивости предшколског дјетета. Такође, добијени резултати указују на потребу и дају основе за нова истраживања везана за ову проблематику.

4) Очекивани научни и прагматични доприноси дисертације огледају се у теоријској и апликативној примјени добијених резултата. Теоријска вриједност огледа се у фундирању Бронфенбренерове еколошке теорије развоја личности, као и девет форми васпитних стилова (Шиндић, 2010).

Резултати истраживања су значајни и у погледу имплементације добијених сазнања у непосредан васпитно-образовни рад, као и у педагошку едукацију родитеља. Наиме, практични значај истраживања огледа се у могућности да васпитачи унаприједи и осавремене своју васпитну праксу. Препознавајући родитељске васпитне стилове – њихов приступ васпитању, васпитачима се пружа могућност да помогну родитељима да унаприједи своју педагошку културу, а у раду са дјецом амортизују евентуалне пропусте у васпитању. С друге стране, примјеном едукативних радионица у васпитној групи, васпитачи и родитељи могу да помогну стидљивом дјетету да превазиђе или ублажи свој проблем. Крајњи резултати истраживања и закључци могу представљати и полазиште за организовање едукативних радионица са родитељима у циљу јачања родитељских компетенција, а такође, родитељи ће моћи да реалније и објективније сагледају свој приступ васпитању у контексту дјечије стидљивости, те да и на тај начин унаприједи своје родитељске компетенције.

- 1) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

1) Анализом цјелокупне методологије истраживања уочава се оригиналан и цјелисходан методолошки дизајн који одговара циљевима истраживања. Одабир и примјена обухваћених статистичких метода у потпуности одговара дефинисаним задацима истраживања.

Примјерено предмету и проблему истраживања, мр Србислава Павлов је одабрала адекватне научно-истраживачке методе: методу теоријске анализе и синтезе и дескриптивну методу. Извршена је анализа доступне научне литературе која се бави истом или сличном проблематиком. Ова метода је кориштена у првом, теоријском, дијелу рада, али и у дијелу везаном за интпретацију резултата. Дескриптивна метода омогућила је научну дескриптивну анализу педагошких појава које су биле предмет истраживања. Примјењена је како би се испитали и утврдили родитељски приступ васпитању и процјена стидљивости предшколског детета.

Емпиријски дио истраживања обављен је на узорку од 220 родитеља дјече предшколског узраста из осам мјеста у Републици Србији (Тител, Надаља, Српска Црња, Бачка Паланка, Београд, Нишка Бања

и Гацин Хан). У узорку је испитано 29 очева и 191 мајка. Из сеоских средина испитано је 73, а из градских 147 испитаника.

У истраживању је кориштен инструмент АЗАР-СТИЛИС– Анкета за родитеље – стилови и стидљивост, коју чине ситуациони тест КОР – *Како одрасли реагују* и скалер којим родитељи процјењују понашање свог детета везано за стидљивост РОС – *Родитељи о стидљивости*.

Родитељски приступ васпитању операционализован је преко КОР-а – ситуационог теста (Шиндић, 2010) кроз форме злостављајућег, занемарујућег, социјално-зависног, демократског, уравнотеженог, конгруентног, размажујућег, презаштићујућег и манипулативног васпитног стила. Тест се састоји из осамнаест ајтема. Принудним избором родитељ је бирао један одговор, односно једну од три понуђених родитељских реакција на описану ситуацију. Првих шест ајтема омогућили су утврђивање да ли родитељски стил има претежно елементе злостављајуће, демократске или размажујуће форме васпитног стила. Наредних шест ајтема су се односили на елементе уравнотежене, презаштићене и занемарујуће форме васпитног стила. Последњих шест ајтема омогућило је утврђивање елементе социјално зависне, конгруентне и манипулативне форме васпитних стилова. Издвојене форме васпитних стилова заступљених код испитаника добијене су тако што су издвојена питања у КОР-у чији одговори имају релативно довољну заступљеност свих васпитних стилова, а највећу заступљеност једног стила у односу на одговоре на остала питања, тако да се субузорци могу поредити.

Скалер РОС – *Родитељи о стидљивости дјетета* је упитник за родитеље конструисан за потребе овог истраживања. Као идеју за ајтеме у упитнику кандидаткиња је користила скалу инструмента *Temperament Scale Definitions: Children's Behavior Questionnaire (CBQ)* аутора Семјуела Путнама (Samuel P. Putnam, PhD) и Мери Ротбарт (Mary K. Rothbart) која се односи на стидљивост дјете, као и разговор са васпитачима о стидљивом понашању дјете. Овим инструментом утврдила је којим тврдњама родитељи процјењују стидљивост дјетета током свакодневних активности ван вртића и у вртићу на основу информација које им дају васпитачи, што нам указује и на то како родитељи „чују“ васпитача односно колику пажњу посвећују овим информацијама. Подјела је учињена у смислу оног понашања дјетета које родитељ сам може да види и понашања на које му укаже васпитач. Дјечји вртић представља микросистем унутар којег постоји мрежа активности, улога и односа који се разликују од породице као микросистема (Бронфенбренер, 1997). Контекст дешавања јесте боравак дјете у вртићу, међутим информације добијене од родитеља о понашању његовог дјетета током активности у вртићупотичу од васпитача. Такође, за сагледавање проблема процјене родитеља у контексту Бронфенбренерове еколошке теорије развоја личности веома важно је сагледати дијете у различитим еколошким системима. Ријеч је о сарадњи васпитача и родитеља или, еколошким ријечником речено, комуникацији између окружења битних за дијете и његов развој (мезосистем). Током истраживања није дошло до одступања од нацрта представљеног при пријави докторске тезе.

Параметри који су чинили окосницу истраживања су задовољавајући у контексту постављене теме те су допринијели поузданости резултата до којих је кандидаткиња дошла.

Варијабле о обиљежјима испитаника по социо-демографским карактеристикама, о процјени испитаника о стидљивости предшколске дјете током свакодневних активности, као и током боравка у вртићу те родитељски приступ васпитању имају непараметријска својства те су анализирани непараметријским поступцима по учесталости модалитета као што је израчунавање Пирсоновог коефицијента контингенције (C), коефицијента мултипле корелације (R) и χ^2 -теста. Анализа није рађена по скоровима, него по сваком ајтему посебно. Приликом обраде података кориштени су и мултиваријантни поступци МАНОВА и дискриминативна линеарна анализа. У контексту униваријантне обраде примијењен је Ројев (Roy-ев) критериј тест. Да би се избјегло губљење информација, на непараметријским величинама, извршено је скалирање података на табелама контингенције. Скалирање података не искључује примјену непараметријских тестова. На скалираним подацима примјењене су мултиваријантне анализе варијансе (МАНОВА) као и дискриминативна линеарна анализа. Утврђивањем коефицијента дискриминације издвојена су обиљежја и одређена је специфичност форми васпитних стилова. Преглед процјена хомогености васпитних форми и дистанца између њих (рађена на матрици дистанце) омогућила је бољу анализу посматраних појава, те да се одреде карактеристике сваког субузорка, хомогеност и дистанца између њих у односу на изведене карактеристике и постигло поуздано и прецизно предвиђање и прогноза са одређеном поузданошћу. Адекватна и темељна статистичка обрада података омогућила је кандидаткињи да дође до потребних резултата на основу којих је извела педагошку интерпретацију.

1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;

2) Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чему је важно оцијенити сљедеће:

1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за

поуздано истраживање;

4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

1) У теоријском дијелу истраживања кандидаткиња је фокус ставила на дефинисање кључних концепата који су релевантни за овај рад. Уочава да савремена литература апострофира значај предшколског узраста за формирање личности човјека, те да рано учење и развој данас заузимају све важније мјесто у педагошким, психолошким, социолошким и многим другим истраживањима. Посебно поглавље посвећено је формирању селф-концепта и идентитета као полазишних за развој и подстицање самопоштовања. Битан акценат у контексту развоја личности дјетета стављен је на еколошку теорију (Бронфенбрнер, 1997) гдје се уочава утицај средине у којој дијете одраста на његов развој. Дефинисано је родитељство, димензија однос родитељ-дијете, као и подстицајно родитељство и родитељске компетенције. У жижи теоријског дијела је и родитељски приступ васпитању који је операционализован кроз девет форми родитељских васпитних стилова (Шиндић, 2010) и родитељска процјена личности дјетета. Такође је дефинисана стидљивост и различити приступи овом феномену (стидљивост и екстраверзија-интроверзија, стидљивост и социјална анксиозност, дјечији темперамент и стидљивост као особина личности). Разматрани су фактори превазилажења стидљивости дјетета предшколског узраста кроз улогу родитеља и васпитача. Претпоставља се да стидљивост дјете зависи од тога како их родитељи третирају током одрастања. Процјена стидљивости предшколског дјетета од стране родитеља, као и њена благовременост, је важна како би родитељ могао да му пружи адекватну подршку у превазилажењу стидљивости.

Што се тиче резултата који се односе на родитељски приступ васпитању у односу на социо-демографске варијабле, резултати су сљедећи:

Резултати анализе МАНОВА ($F=3,046$; $p<,001$) указује на постојање статистички значајне разлике између родитељског приступа васпитању (испитаници са карактеристикама злостављајуће, демократске и размажујуће форме васпитног стила) у односу на социо-демографске варијабле. Израчуната вриједност ($p<,05$) уочена анализом резултата добијених скалирањем обиљежја (Ројев тест) указује да постоји значајна разлика између родитељског приступа васпитању (испитаници са карактеристикама злостављајуће, демократске и размажујуће форме васпитног стила) и *узраста дјетета* ($p<,005$), *узраста поласка у вртић* ($p<,005$); *стручне спреме родитеља* ($p<,005$) и *старости родитеља* ($p<,005$).

Резултат анализе МАНОВА ($F=3,499$; $p<,001$) указују на постојање статистички значајне разлике између родитељског приступа васпитању (испитаници са карактеристикама занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила) у односу на социо-демографске варијабле. Израчуната вриједност ($p<,05$) уочена анализом резултата добијених скалирањем обиљежја (Ројев тест) указује да постоји значајна разлика између форми васпитних стилова (карактеристике занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила) испитаника и то код: *мјеста становања (село/град)* ($p<,05$), *редосљеда рођења дјетета* ($p<,005$), *јединче* ($p<,005$), *узраста поласка у вртић* ($p<,005$), *стручне спреме родитеља* ($p<,001$) и *старости родитеља* ($p<,05$).

Израчунате вриједности анализе МАНОВА ($F=2,532$; $p<,001$) упућују на постојање статистички значајне разлике између родитељског приступа васпитању (карактеристике манипулатвне, конгруентне и социјално-зависне форме васпитног стила) испитаника у односу на социо-демографске варијабле. Ројев тест указује да постоји значајна разлика ($p<,05$) између манипулативне, конгруентне и социјално-зависне форме стила васпитања код варијабле: *мјесто становања* ($p<,05$), *узраст дјетета* ($p<,01$), *узраст поласка у вртић* ($p<,005$), *стручне спреме родитеља* ($p<,05$) и *старости родитеља* ($p<,05$).

Што се тиче родитељског приступа васпитању у односу на процјене стидљивости предшколске дјете током свакодневних активности, приказана је бројчана и процентуална заступљеност процјена испитаника по ајтемима који се односе на овај аспект и израчуната вриједност разлике χ^2 -теста за наведене варијабле који указује на постојање статистички значајне разлике између родитељског приступа васпитању и процјене стидљивости дјетета по појединцима ајтемима. Како би се утврдило да ли постоји разлика између родитељског приступа васпитању у односу на процјену стидљивости дјете током свакодневних активности примјењена је мултиваријантна анализа варијансе (МАНОВА за израчунавање разлике по сваком ајтему између форми васпитних стилова (три форме за сваки од три васпитна стила) у табелама контингенције. Добијени резултати указују на сљедеће:

На основу израчунатих вриједности путем анализе МАНОВА ($F=1,206$; $p=0,259$) закључујемо да не постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (карактеристике злостављајуће, демократске и размажујуће форме васпитног стила) и процјене стидљивости предшколске дјете током свакодневних активности.

Израчуната вриједност мултиваријантне анализе варијансе (МАНОВА) ($F=1,509$; $p=0,092$) указује да

не постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (карактеристике занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила) и процјене стидљивости предшколске дјеце током свакодневних активности. Израчуната вриједност ($p < 0,05$) уочена анализом резултата добијених скалирањем обиљежја (Ројев тест) указује да постоји значајна разлика између занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила испитаника код ајтема: *Без устручавања позива другу дјецу да се играју* ($p < 0,05$), *Не гледа у очи одраслима када му/јој се обраћају* ($p < 0,01$), *Лако започиње разговор са непознатима* ($p < 0,05$) и *Непријатно му/јој када непознати пуно обраћају пажњу на њу/њег* ($p < 0,05$).

На основу резултата анализе варијансе МАНОВА ($F=1,784$; $p < 0,05$) може се закључити да постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (карактеристике манипулативне, конгруентне и социјално-зависне форме) и процјене стидљивости предшколске дјеце током свакодневних активности. Израчуната вриједност ($p < 0,05$) уочена анализом резултата добијених скалирањем обиљежја (Ројев тест) указује да постоји значајна разлика између манипулативне, конгруентне и социјално-зависне форме васпитног стила у односу на процјену стидљивости предшколске дјеце током свакодневних активности код ајтема: *Дијете се, приликом доласка у вртић, лако одваја од родитеља/старатеља* ($p < 0,05$), *По доласку у вртић, одмах се прикључује другарима у игри* ($p < 0,05$), *Без устручавања позива другу дјецу да се играју* ($p < 0,05$), *Лако започиње разговор са непознатима* ($p < 0,05$).

Што се тиче резултата родитељског приступа васпитању и процјене стидљивости предшколске дјеце током боравка у вртићу, приказана је бројчана и процентуална заступљеност процјена испитаника по ајтемима који се односе на овај аспект и израчуната вриједност разлике χ^2 -теста која би нам указала на постојање статистички значајне разлике између родитељског приступа васпитању и процјене стидљивости детета.

Како би се утврдило да ли постоји разлика између родитељског приступа васпитању у односу на процјену стидљивости дјеце током свакодневних активности примјењена је мултиваријантна анализа варијансе (МАНОВА). Добијени резултати указују на сљедеће:

Израчунате вриједности анализе МАНОВА ($F=4,119$; $p < 0,001$) указују да постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (злостављајућа, демократска и размажујућа форма васпитног стила) и процјене стидљивости предшколске дјеце током боравка у вртићу Израчуната вриједност $p < 0,05$ утврђена скалирањем обиљежја (Ројев тест) указује да постоји значајна разлика између злостављајуће, демократске и размажујуће форме васпитног стила испитаника у односу на процјену стидљивости дјеце током боравка у вртићу и то код ајтема: *Након обраде приче укључује се у дискусију* ($p < 0,05$), *Нерадо учествује на приредбама* ($p < 0,001$), *Не воли да учествује у такмичарским играма иако је просечних или изнадпросечних способности* ($p < 0,05$), *Много је успјешнији/а у играма када нема публике и непознатих особа* ($p < 0,01$), *Нерадо објашњава свој цртеж* ($p < 0,001$), *Никада не тражи додатак хране, али узима ако му/јој понуди васпитач/ица* ($p < 0,05$) и *Одлаже одлазак у тоалет* ($p < 0,05$).

Израчунате вриједности анализе МАНОВА ($F=2,317$; $p < 0,005$) упућују да постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (карактеристике занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила) и процјене стидљивости предшколске дјеце током боравка у вртићу. Ројев тест указује да постоји значајна разлика ($p < 0,05$) између занемарујуће, презаштићујуће и уравнотежене форме васпитног стила испитаника у односу на процјену стидљивости предшколске дјеце и то код ајтема: *Несигурно одговара на питања и поред тога што зна тачан одговор* ($p < 0,005$); *Не воли да учествује у такмичарским играма иако је просјечних или изнадпросјечних способности* ($p < 0,05$); *Много је успјешнији/а у играма када нема публике и непознатих особа* ($p < 0,05$); *Нерадо објашњава свој цртеж* ($p < 0,005$); *Никада не тражи додатак хране, али узима ако му/јој понуди васпитач/ица* ($p < 0,01$) и *Одлаже одлазак у тоалет* ($p < 0,05$).

Израчунате вриједности анализе МАНОВА ($F=2,912$ и $p < 0,001$) указују да постоји статистички значајна разлика између родитељског приступа васпитању испитаника (карактеристике манипулативне, конгруентне и социјално-зависне форме васпитног стила) и процјене стидљивости предшколске дјеце током боравка у вртићу. Анализа резултата добијених скалирањем обиљежја (Ројев тест) у односу на критеријумско обиљежје родитељски приступ васпитању (манипулативна, конгруентна и социјално-зависна форма васпитног стила) указује да постоји значајна разлика између манипулативне, конгруентне и социјално-зависне форме васпитног стила ($p < 0,05$) код тврдњи: *Након обраде приче укључује се у дискусију* ($p < 0,05$), *Нерадо учествује на приредбама* ($p < 0,05$), *Не воли да учествује у такмичарским играма иако је просјечних или изнадпросјечних способности* ($p < 0,05$), *Нерадо објашњава свој цртеж* ($p < 0,05$).

Кандидаткиња је, сагледавањем добијених резултата, установила да су највеће разлике добијене у контексту недовољног везивања које можемо објаснити теоријом афективног везивања (Болби, 2011). Интезитет и значај емоционалне везе родитеља и дјетета, првенствено везе са мајком, веома је битна врста интеракције у најмлађем узрасту коју Бронфенбренер истиче као учешће особе у развоју „у све сложенијим обрасцима реципрочне активности са неким за кога је јако и трајно емоционално везана“

(Бронфенбренер, 1997, стр. 147). Радови Мери Ејнсворт (Ainsworth, M.) указују да специфичности развоја дјетета леже у већој мјери у квалитети афективне везаности за родитеља/старатеља, а мањој у интезитету везаности.

Резултати истраживања у оквиру докторске дисертације адекватно су анализирани, критички сагледавани, а закључци извођени са опрезом одговорног научног истраживача. Начињен је и осврт на резултате истраживања који су у директној или индиректној вези са спроведеним истраживањем. Резултати су сагледавани у контексту Бронфенбренерове еколошке теорије развоја личности у чему се огледа посебан допринос овог истраживања. На крају исцрпне анализе резултата добијених адекватним статистичким поступцима потврђена је основна хипотеза од које се пошло у истраживању *Постоје разлике у родитељској процјени стидљивости дјеце предшколског узраста у зависности од родитељског приступа васпитању.*

2) Добијени резултати су представљени систематски и логично, интерпретирани су правилно и јасно тумачени. Кандидаткиња је добијене резултате адекватно анализирала, критички сагледала, а закључци су извођени са опрезом одговорног научног истраживача. Такође, начињен је и осврт на резултате истраживања који су у директној или индиректној вези са спроведеним истраживањем. Посебан допринос овог истраживања огледа се у сагледавању резултата у контексту Бронфенбренерове еколошке теорије развоја личности.

3) Резултати спроведеног истраживања имају одређену теоријску вриједност која се огледа у фундаирању Бронфенбренерове еколошке теорије личности потврђујући утицај еколошких система на развој личности (дјетета) указујући на сложено интеракцију утицаја родитељског приступа васпитању на процјену стидљивости предшколског дјетета и упућује на неопходност разумијевања развоја дјетета у његовом непосредном окружењу (микросистем и мезосистем). Неки закључци до којих је кандидаткиња дошла су да се социо-демографске карактеристике могу посматрати као егзосистем – више окружења која не укључују предшколско дијете као активног учесника, али свакако утичу на њега. Такође, теоријски допринос се огледа и у потврђивању девет форми васпитних столова које је извела Шиндић (2010). Спроведено истраживање има значајну апликативну вриједност јер се добијени резултати и изведени закључци могу примјењивати у прављењу стратегије васпитача за помоћ и подршку стидљивом дјетету у васпитно-образовном раду и подизању педагошке културе родитеља а самим тим и развијању и јачању њихових родитељских компетенција.

Резултати добијени овим истраживањем, осим што потврђују теоријску поставку рада и тиме потврђују савремена педагошка схватања, отварају и нове истраживачке проблеме. Такође, резултати упућују на наредне истраживачки задатке који би се односили на сагледавање дечјег развоја кроз њихову везу са околином у којој расту и развијају се, као и на даља истраживања утицаја родитељског приступа васпитању операционализовано кроз форме васпитних стилова родитеља и њиховом утицају на развој предшколског дјетета.

1) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;

2) Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;

3) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Комисија је детаљно сагледала и анализирала докторску дисертацију „Родитељски приступ васпитању и процјена стидљивости предшколског дјетета“ кандидаткиње мр Србиславе Павлов те утврдила да је истраживачки проблем овог рада друштвено и педагошки актуелан и научно подобан. Докторски рад задовољава критеријуме самосталног и оригиналног научног рада, теоријски је добро утемељен и адекватно методолошки конципиран. У складу с тим комисија је констатовала да су истраживачки циљ, предмет и хипотезе коректно дефинисани и постављени, истраживачки инструменти и методе прикупљања и обраде података адекватно одабрани и примијењени у истраживању, а начин презентовања резултата, дискусије и закључака методолошки и научно оправдан.

Комисија је констатовала да резултати истраживања доприносе развоју педагошке теорије и праксе указујући на значај интеракције родитељског приступа васпитању и процјене стидљивости предшколског дјетета, неопходност разумјевања развоја дјетета у његовом непосредном окружењу и у складу с тим сазнањима примјерено педагошки дјеловати. У апликативном смислу рад указује на смјернице које се могу примјењивати у прављењу стратегије васпитача за помоћ и подршку стидљивом дјетету у васпитно-образовном раду кроз едукације за родитеље с циљем унапређења и јачања родитељских компетенција.

На основу свега наведеног, Комисија је једногласно позитивно оцијенила докторску дисертацију кандидаткиње Србиславе Павлов под називом „Родитељски приступ васпитању и процјена стидљивости предшколског дјетета“ те даје приједлог Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци да прихвати у цијелости оцјену докторске дисертације и тиме омогући кандидаткињи да приступи јавној одбрани докторске дисертације.

- 1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- 2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
 - да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
 - да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
 - да се докторска дисертација одбија.

Датум: 10.11.2020.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Alexandra Šindić Radić
2. [Signature]
3. [Signature]

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.